

הַלְבוֹת שַׁבַּת סִימָן רַמְב

רַמְב לְהַזְהֵר בְּכַבּוּד שַׁבַּת, וּבו סַעִיף אֶחָד :

א טור מדברי רש"י
ב פשוט הפריק אבות
ג פ"ק ה אהא דשבת
ד ק"ח ב פקחים ק"ב
ה וק"ב

א (א) אָפְלוּ מִי שֶׁצָּרִיף לְאַחֲרֵים, אִם יָשׁ לוֹ מַעַט מְשֻׁלוֹ *צָרִיף לְזֵרָה עֲצָמוֹ (ב) *לְכַבֵּד אֶת (ב) הַשַּׁבָּת. *וְלֹא יֵאמְרוּ 'עֲשֵׂה שַׁבְתָּךְ חַל וְאַל תַּצְטַרֵּף לְבֵרִית' אֶלָּא (ג) לְמִי שֶׁהִשְׁעָה דְחוּקָה לוֹ

בְּאֵר הַיֵּטֵב

(ב) הַשַּׁבָּת. וְלֹא יַפְחַת מִשְׁנֵי תַבְשִׁילִין, וְזוֹר בְּרֹאשֵׁיתוֹ. וּבִתְקוּנַי שַׁבַּת אִימָא שְׂיֵאכַל בְּכָל סַעוּדָה מִגַּי סַעוּדוֹת דְּגִים, ע"ש. וְגַיִל דְּכָל א' לְפִי טַבְעוֹ, כַּמִּשְׁ סִימָן רַפְח.

בְּאֵר הַלְּבָה

* צָרִיף. ב"ח ועלת שבת ותוספות שבת קתבו שיצטוו כראוי, וכן מוכח בבית יוסף דכן דעתו, וכן סמתי במשנה ברורה קמ"ה. והט"ו קתב דסגי בכסף דהרסנא לחדו, ורבותא דשלתן צרוף הוא, ולא נימא דהוא כמו שאין לו קלוס דמי לו בשמי סעודות, עין שם, אכל לפי מה שהתבטנו דאפלו מי שאין לו כלום צרוף לתן לו שלש סעודות וכסף דהרסנא, אסבין אין רבותא בזה שיש לו מעט משל עצמו לענין זה; ואפשר שלא נימא דבחל יתספק מאחרים שנותנין לו ושבט יעשה מהמעט שיש לו, ואף דאין מגיע לקנות מזה רק שמי סעודות, הנה אמינא דיעשה שבתו חל כיון דעל שבת אפשר לו לצמצם שלא יצטרף לבריות כלל, ועל-כן לא דמי זה למי שאין לו כלום משלו. ועין בכאור הגר"א שפירש גס'כן כהט"ו, אבל לפי מה שקתב בסימן רסג דכבוד היום שנה לארבע כוסות לענין דבר מועט דהינו כסף דהרסנא, ואס'כן כל'שבן דסעודה שלישית גופא, ובצ'ל'ד'ר'ר' לפי זה אנו מברחין לפרש דמה שקתב המחבר מתחלה: צרוף לכבוד השבת, הינו לכבוד כראוי ביותר מכסף דהרסנא, דלענין כסף דהרסנא אפלו מי שהשעה דחוקה לו ביותר מחיב, וכן קתב העלתי שבת, ולפי שאין דעת הגר"א מכיר לן אם כמו שפירש קאן או כמו שקתב לקמן, ועל-כן סמתי בזה הפוסקים, ודלא כהט"ו הורא יחידאה קתב: * **לְכַבֵּד וכו'**. ואם יש לו רק מעט מעות וקא שכיר דחבץ צבדו פגלתו שגמר לו היום^(א) [דאם גמרו סתמול, אין עליי רק אסור דכל תשקה, וכמבאר בחשן'משפט, והוא כשאר בעל'חוב דעלמא, אך בתלמיד'תבס' יש לענין, עין ימא פ"ו היכי דמי חילול השם וכו'], נראה דצרוף לתבס' להפעל כדי לקנס מה שקתוב "בייטו חתן שכרו^(ב)" ולא כבוא עליי השמש", אף שצ'ל'ד'ר'ר' לא יאשר לו כספה לענג השבת, או שיפסיקו יחידהיה להמתיך עד אחר השבת, דחייב תשלומי שכיר במונו הוא מדאורייתא וזה הוי רק מדברי קבלה. ואפילו כדפוסקים דזה גס'כן הוי מדאורייתא, וכמו שהתבטנו במשנה ברורה, שם הוי עשה ולא יעשה, ולא אמי עשה ודמי לא- העשה ועשה^(ג) [יבמות כ"א]: וזה לא מקרי סתבטו ואין לו, דאינו עובר ביכל תל'ז^(ד). וכל דבריו הוא דוקא אם כבר הביא הפעלה לבית בעל'הפית וקבל מטנו, דאי לאו הכי יש לבעל'הפית עצה אחרת, שלא לקבל מטנו, ואז אינו עובר אפלו אם אמר לו הפועל: בוא ונטל החפץ ממני ואיני רוצה לעכב סתח השיכרות, וכמו שקתוב בש"מ קבא בכבא מצינא אף חיב בשם הרב רבי יהונתן, עין שם: * **וְלֹא אֶמְרוּ וכו'**. הינו, דמתחלה קא סלקא דעתא דמה שאמרו 'עשה שבתך חל' מורי באנשים שאינם דחוקים כל-כך, ואפלו הכי

מַשְׁנֵה בְּרֹרָה

א (א) אָפְלוּ וכו'. הנה עקר מצות ענג שבת נתפרש לנו על-ידי הנבאיאם, וכמו שנאמר "וקראת לשבת ענג", (ה) ויש פוסקים שסבירא להו דצרוף הוא מן התורה, שהשבת הוא בכלל מקראי קדש, שנאמר "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש וגו'^(א)", ומקרא קדש פרשו חז"ל בספרא, דהינו לקדשו ולכבדו בכוסות קתב^(ב) ולענגו בענג אכילה ושתיה^(ג), והפליגו חז"ל [בשבת ק"ח] מאד במצוה זו ואמרו, דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, ונצול משעבוד מלכיות^(ד), וזוכה עבור זה לצשירות, ועין שם עוד כמה מאמרים בענין זה. והנה בגר' מצוה זו יש שלשה מאמרי חז"ל קתב: (א) הא דאמרו דצרוף לענגו כרגים גדולים וראשי שומן ותבשיל של תרדיו, שזה היה מאכל חשוב בומניהם, וכן בכל מקום ומקום (ב) לפי מהנהו יענוהו במאכלים ומשקים החשובים להם ענג וליפי שמן הסתם, רב בגי'אדם עקר ענוגם בכשר ויין ומגדנות, לך איתא בסימן רג עיף ב ד'רובה בכשר ויין ומגדנות כפי יקלת^(ה)]. (ב) הא דאמרו, דאפלו דבר מועט ששעא א לכבוד שבת, קנס מצות ענג שבת, ואפלו כסף דהרסנא (הינו דגים קטנים מטגנין בשמן). (ג) הא דאמר רבי עקיבא: עשה שבתך חל ואל תצטרף לבריות. וחסוק כל אלו המאמרים הוא באופן זה: דהינו, למאן דאפשר לה, צרוף לכבוד כפי יקלתו; (ג) ומי שהשעה דחוקה לו ביותר, הינו שאין לו רק מזון שמי סעודות לשבת, בזה אמר רבי עקיבא: עשה שבתך חל ואל תצטרף לבריות, (ד) ואינו מחיב לא בשלש סעודות ולא בכסף דהרסנא^(ה); (ה) ומי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון שלש סעודות ויותר מזה קצת, מחיב להוציא אותן על שבת, כדי שיקנס שלש סעודות וכסף דהרסנא^(ג), (ו) והוא הדיון מי שאין לו כלום והוא משל הכל על הערוקה, הרי הנבאים מחיבים לתן לו שלש סעודות וכסף דהרסנא על-כל-פנים^(ה), ובאדם נכדו, הכל לפי כבודו, וכמו שנתבאר ביורה'דעה בסימן רג; ולא אמרין בזה 'עשה שבתך חל ואל תצטרף לבריות', דלא אמרין הכי אלא כמי שעדין לא נצטרף לטל, אבל מי שקבר בא לידי מדה זו לפשט ידו ולטל,

נותנים לו הכל כפי'ל [וכמקומות שנותנין הנבאים לקבץ לעניים רק שמי סעודות ולא הסעודה שלישית, לאו שפיר עבדי, ועל-כל-פנים בימות הקורן בודאי יזוהרו בזה]. ולזה בא השלחן צרוף לומר, דאם יש לו גם מעט משלו, צרוף לחוק עצמו לכבוד ולענג שבת כראוי, כיון דאפשר לו ויש כדו להוציא על זה, ולא סגי בכסף דהרסנא לחדו, ולזה סיס דיעמצם בשאר ימים (ו) מהוצאותיו כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. ועין בט"ז ותוספות שבת ושאר אחרונים שקתבו, דאף מי שהשעה דחוקה לו ביותר, שהוא פטור מדינא מסעודה שלישית וכסף דהרסנא, מפל מקום נכון מאד שיקרא להשתדל להיות על-כל-פנים מן הכת האמצעית, דהינו בקיום שלש סעודות וכסף דהרסנא: (ב) **לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת**. וטוב לזהר (ח) שלא יפחת משני תבשילין^(א), (ט) גם טוב שיאכל בכל סעודה משלש סעודות דגים^(ב), (י) אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או שישונון, ושבת לענג נתן ולא לצער, וכדלקמן בסימן רפח. אם מוכרי דגים מוכרין השער, נכון לתקן שלא יגנו דגים איזה שבתות עד שיעמד השער על מקומו. והנה בכאר היטב הביא דלא יעשו תקנה רק אם הוסיפו המקח יתר על שליש מכמו שהיה מקדמם^(ב), אבל באליה רבה ובפרי'מגדלים קתבו דאף פחות משליש יקר' יש לעשות תקנה משום עניים. עוד קתב שם, דאין בזה משום בטול מצות ענג, דיש לענג השבת במאכלים אחרים. אם תקנו לאסר לאכל דגים פכה שבתות ואחד קנה מקדם, מתר^(ג): (ג) **לְמִי שֶׁהִשְׁעָה לוֹ וכו'**.

שַׁעֲר הַצִּיּוֹן

(ב) רמב"ן בספר שבת מצוה רצו ובכתי'וסף סיומן תפן, דלדידהו תפן מדברי סופרים^(א), ועין בסימן רפח ובסימן תפן מה שקתבתי שם. ואפלו לדידהו צרוף לזהר מאד בזה, שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה, ושקרו כפרש הנהא: "או תתענג על ה' וגו'": (ב) לבוש: (ג) (ד) ט"ז ומגן אברהם ותוספות שבת וכתנ"א וילפלא שהגר"א סותר את עצמו לקנס בסימן רסג עיף ב, וכתב שם דכבוד היום דבר מועט שנה ל' כוסות, עין שם, שיש צרוף להצטרף מן הכריות משום זה, וצ'ל זה קאמר שם בפסחים 'אכל עושה דבר מועט' וכו', וכאן קמפרש דמה שאמר 'אכל עושה דבר מועט' הינו משלו וכש'יש לו, [צרוף עיזין: (ה) אחרונים: (ו) בי"ח בשם התוספות, וכמו שפסק המשנה דאם שבת נותנין לו מזון כדי ג' סעודות, ואיתא בתוספתא שם דנותנין לו גם דג ורסק [הוא כמו כסף דהרסנא], וכן פסקו הרמב"ם בהלכותיו והטור [שלחן צרוף ביורה'דעה סיומן רג], וילפלא שבסימן זה קתב להפוך, דענין שאין לו כלום אין נותנין לו כי אם ב' סעודות, וכבר השיג עליי בתוספות שבת דהוא נגר המשנה והלכה, ופסק כמו שקתבנו, וכן פסק הפרי'מגדלים לדינא: (ז) אבל לא ששיל על אחרים הוצאות כבוד שבתותיו [פרישה] לענגו כראוי, כיון דכולו להסתפק במעט: (ח) מגן אברהם בשם הזהר: (ט) שם בשם הקוני'שבת: (י) מגן אברהם:

הלכות שבת סימן רמב

ג כהא קאז דף סב (ג) ביותר, עליבן צריך לצמצם בשאר ימים (ד) כדי לכבד השבת. ימתקנת עזרא, שיהיו מכבדים כגדים בחמישי בשבת (ה) מפני כבוד השבת: הגה נוהגין ללוש (ו) כדי שעור חלה (ז) בבית לעשות מהם לתמים לבצע עליהם בשבת יום טוב (סמך ממדכי ריש מסכת ר"ה), והוא מכבוד שבת יום טוב, ואין לשנות. יש שקביו שבמקצת מקומות נהגו לאכל מוליקא, שקורין פשטי"א, בליל שבת, וזכר למן (י) שהיה מקשה למעלה ולמטה (מהרי"ל) ולא ראיתי לחש לזה:

באר היטב

ראש חודש ימים טובים; והוצאת ר"ת ר"ל מה שמביאים התינוקות להרב שלום ברי"ה, צטרותקנים בשם הר"ן מקראקא, וכ"כ המ"א בסי' ח"ט בשם הב"ח, ע"ש. אם שלחו לו דבר מאכל שיאכל בשבת אסור לאכלו בחל, ס"ח ס"ח תתס"ו (ג) ביותר. הינו מי שיש לו מוון י"ד סעודות לאכל כל ימות השבוע בכל יום בי סעודות לא יטל מן העדקה לאכל סעודה ג, ונחו פורשו צשה שפתי' חל, ר"ל כמו חל בי סעודות, מ"א ט"ו: (ג) בבית, ואסור לאכל פת א"י בשבת. ויאכל מהחלות בשבת, מ"א. ועין סימן שכה ס"ד:

משנה ברורה

ומירי (י"א) קשאין לו משכונות ללות עליהם, ובלא משכון (י"ב) אין יכול להשיג, דאי לאו הכי צריך ללות כדי שלא לבטל מצות ענג שבת⁽¹¹⁸⁾, וכמו שאמרו חז"ל שאומר הקדוש ברוך הוא: בני, לוו עלי ואני פורע: (ד) כדי לכבד השבת. בדמזונות של שבת יום טוב, אם מוסיף מוסיפין לו, וכמו שאמרו חז"ל: כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, (יג) ויש לזהר שלא יוסיף בקוץ פן לא קצבו לו כל⁽¹¹⁹⁾, חוץ מהוצאות שבת יום טוב והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם מוסיף מוסיפין לו⁽¹²⁰⁾ [טור]. (יד) לרין ברבית לצרף סעודת שבת או סעודת מצוה, (טו) והינו מאינו יהודי או מישראל בדרך התרה⁽¹²¹⁾, אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, לא יאכלנו בחל, בן כתב בספר חסידים⁽¹²²⁾. ועין לקמן בסימן תרצד סעיף ב, ודעת השלחן ערוך שם דהעני יכול לשנות במקב פורים למה שיצוה אף דגבוהו לצרף פורים, אכן גם שם יש מחמירין בזה⁽¹²³⁾, עין בטור שם: (ה) מפני וכו'. הינו, כדי (טו) שיהיו לבנים לשבת⁽¹²⁴⁾, (ז) אכל לא בערב שבת⁽¹²⁵⁾, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת⁽¹²⁶⁾. ולפי זה צריך לזהר שלא לילך בתלוק אחר כפה שבתות, כדי שלא לעבר על תקנות עזרא⁽¹²⁸⁾: (ו) כדי שעור חלה. הינו, מלבד שהלישה והאפייה הוא מקלל כבוד שבת יום טוב⁽¹³⁰⁾, כמו שמס' לבסוף, עוד יש בזה טעם: כדי לקיים מצות חלה⁽¹³¹⁾, לפי שאבדה את אדם הראשון, שהיה חלתו של עולם, שנברא בערב שבת⁽¹³²⁾. ועין (ח) באחרונים, דאפלו הנהגין לאכל פת פלטר של אינו יהודי בחל, מכל מקום בשבת יום טוב נכון לזהר שלא לאכל כי אם מפת ישראל, מפני כבוד השבת יום טוב. ופשוט דאם הוא אנוס, שאין לו על מה לקדש כי אם על פת של אינם יהודים, כמו שמצוי לאנשי חיל העברים, יכול לקדש עליו: (ז) שהיה מקשה למעלה ולמטה. בטל, ואף זה מקשה הכשור בין דפי העסה⁽¹³³⁾: (ח) ולא ראיתי וכו'. ובמקומותינו המנהג לאכלן [שכנה ג]:

שער הציור

(י"א) הנהגות אשרי פסקן ב דביצה: (י"ב) בן משמע מהגרי"א, וכן כתב הב"ח, דאם יכול להשיג ממי ללות צריך ללות ויבטח בה' שהוא יקונו לשלם לו. ובצטרותקנים משמע ולא לזה אלא אם כן הוא משער שיהיה לו כפה לפרע, ונראה דהכל לפי הענין⁽¹¹⁹⁾: (י"ג) רש"י. ובצטרותקנים הכינים, יש אנשים שמתפסין הסדר ובאין עליהם ליד גול וחולו השם: (י"ד) מגן אברהם בשם שג"ל לקט: (טו) חוספות שבת ופרי מגדים ותיבתיים ובלבד שרד, וכן כתב במאמר מרדכי. עין שם, ודלא כפה שראיתי לאחד שהמיר ברבית דנבון. ועין בבאר הלכה: (טז) בן הסכים באליה נכה וכן במאמר מרדכי ושא"י דוהו עצם השקנה, ודלא כמגן אברהם דמשמע מנה דערך התקנה היה שלא לכבס בערב שבת⁽¹²⁸⁾: (יז) ר"ש: (יח) מגן אברהם ותיבתיים ושא"י. ולפי זה אפלו בחוץ הסעודה נכון לזהר. והאלה נכה חולק על זה, עין שם:

אם המוכרים הנגים מוקרין השער, נכון לתמן שלא יקנו דגים אלה שבתות, ודאיה משענה ספ"א דכריות, צמח צדק סי' כח וכ"כ הפרי"ח במנהגי אסור סי' טו. ובית הלל ב"ד סי' ר"ח כתב דנרקא כשנתמך השער יותר משליש כמו שהיה מקדם, אבל אם נתמך פחות משליש או שלישי כמו שהיה מקדם, אין לעשות תקנה ותניבים לקנות לכות לכבוד השבת, ודוהו מצוה עד שלישי, ע"ש. לרין ברבית לצרף סעודת שבת או סעודת מצוה, וירושלמי. כל מזונותיו של אדם קצובין לו מרי"ה, חוץ מהשפ"י, ר"ת הלמודית שהשבתות

באר הגולה

הנהירו שלא יפזר על ענג שבת, כדי שלא יבוא עליהם להכסוף להצטרף לבריות, ואם כן הכי נמי בענינו טוב יותר שיצמצם ולא יפזר על ענג שבת המעט שיש לו כדי שלא יתדרגל ביותר, ולזה באר ואמר דהתם מירי למי שהשעה דחוקה לו ביותר, הינו שאין מביע לו ממזנו כי אם שתי סעודות על שבת, ולזה אמרו דמוטב שיצוה שבתו חל כדי שלא יצטרף לבריות, אבל בענינו שיש לו מעט משלו לפזר על שבת, צריך לענג שבת כמה שיש לו ויבטח בה' שיזין לו אחרים עבור זה, והוצאת שבתות יום טוב הוא חוץ ממזונות הקצובין לו לאדם מראש השנה, וכמו שאמרו חז"ל: * כדי לכבד השבת. עין כמגן אברהם שכתב בשם הירושלמי, ולרין ברבית לצרף סעודת שבת, והעסקנותו במשנה ברורה: * והוא מכבוד שבת וכו'. ויש לזה נמו בכתוב: "והיה ביום הששי והכיניו את אשר יכארו; את אשר תאפו אפו וגו'", משמע דיש לאפות בערב שבת להכין לשבת; גם כן מן הנמרא היה מנהג קבוע לזה, כמו שכתב מגן אברהם. ובצטרותקנים הרבים, היום התחילו אלה נשים להשבות המנהג ההוא ולקחמן מן האופה, ולא שפיר עבדי, דמקטינים בזה כבוד שבת⁽¹³⁴⁾: * זכר למן שהיה מקשה. לכאורה מנהג זה תמוה לרבים, דמה ראו לעשות בשבת ודורן למן שלא ינד בו כלל. והתוספות פסקו ע"כ ספחים קבבו, דמשום שלא ינד הן יש לעשות וכו' לו, והוא דחוק; גם לפי זה היה להם לעשות פשטי"א גם ביום טוב, והרמ"א לענין לחמים קאמר בשבת יום טוב, ולענין זה קאמר רק בליל שבת, משמע דנרקא קאמר. ומה נמנצו אמרי ישר של התורתיים שכתב טעם הגון לזה, והוא: לפי דשבת בראשית הוא דגמט שבת שלצחיד לבוא שהוא יום שקלו שבת, ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דגמט, הינו לאכל כשור ודגים נגד סעודת שור ודגים, ומקדשין על היין נגד היין המשמר בענביו לצדיקים לעתיד לבוא, וכבר אמרו חז"ל דעל שם זה נקרא 'שחקים', שבו שחקים מן הצדיקים לעתיד לבוא, ולזה שפיר יש לעשות בשבת וכו' למן שהוא ונתוספות שבת:

הלכות שבת סימן רמב

ביאורים ומוספים

ואפילו מירת חסידות אין בזה, משום שמסתבר שדעת הנותן היא שיכול המקבל לעשות עם מאכל זה כרצונו.

[משנ"ב ס"ק ה]

לכנים לשבת²⁸, אָבָל לֹא בְעֶרְב־שֶׁבֶת²⁸ וכו', להתעסק בְּצָרְכֵי שֶׁבֶת²⁸ וכו', כְּדֵי שֶׁלֹא לְעֵבֹר עַל תְּקִנַּת עֲוֹן²⁸.

25) דוקא בגדים הסמוכים לגוף וכן חולצה, שדרכם להתלכלך ומכבסים אותם באופן קבוע, אבל בגדים עליונים, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פיג ס"ק א) שאין חיוב לכבסם, אלא שיהיו נקיים ומיוחדים לשבת.

26) ולכבסם בליל שישי, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם) שאסור, שהרי התקנה היתה לכבס בחמישי בשבת, וליל שישי אינו חמישי בשבת. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשובה א) כתב שמותר לעשות כן. דעת הגר"ח שיינברג (חיודשי בתרא) שבימות החורף שמתחילים להתעסק בצרכי שבת מליל שישי, אסור לכבס בליל שישי, מה שאין כן בימות הקיץ מותר לכבס בליל שישי.

ולכבס ביום שישי במכונת כביסה, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שאף שהטירחה בזה מועטת אסור, כיון שתליית הכביסה היא חלק מהכיבוס וזו טירחה מרובה, וכן דעת הגר"ח שיינברג (שם) שאסור לתלות ביום שישי כביסה שכבסה ביום חמישי, כיון שהתליה היא חלק מניסק הכיבוס. אכן מי שיש לו מכונת יבוס, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שמותר לו לכבס ולייבש במכונה. מאידך דעת הגר"ח שיינברג (דורו) יקרא עמי' (זה) שאסור לכבס במכונה ביום שישי, כיון שאין לחלק במנהגו. וכן דעת הגר"ג קרליץ שאסור לכבס במכונה ביום שישי, אלא שטעמו אינו משום שלא פלוג בתקנה, אלא משום שכן היתה התקנה שעסק הכביסה יהיה ביום חמישי, והוסיף, שמשום כך אסור לכבס אפילו בגד קטן אחד. וכן דעת הגר"ח שיינברג (שם) שלא לכבס ביום שישי במכונת כביסה. ודעת הגר"ח איערברך (ששי"כ פמ"ב הע' יג) שמשמעם אחר יש להעדיף לכבס ביום חמישי, כיון שבזמננו אין רגילות לכבס לצורך שימוש באותו היום, ואם יכבס ביום שישי יחשבו שהוא מכין בגדים מערב שבת לאחר השבת.

ובגדי ילדים קטנים, כגון בני חמש ושש, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שמותר לכבסם, וכן דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם). ומי שנאנס ולא כיבס, כתב הכף החיים (ס"ק ב) שמותר לו לכבס בערב שבת. וכן למי שאין בגד מכבס לשבת, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם) שמותר לו לכבס בערב שבת.

27) ואפילו מי שהכין כל צרכי ביתו לפני ערב שבת, וכן מי שיש לו משרת בביתו, דעת הגר"ג קרליץ (שם) שאסור לו לכבס בערב שבת משום לא פלוג.

28) ולענין השאלה אם חובה ללבוש דוקא בגדים מכובסים או שדי בלבישת בגדים נקיים, הובא בשם החו"א (חוט שני ח"א פיג שעה"צ ס"ק יא) שאפילו כשהיו שבת ויום טוב סמוכים זה לזה והיו בגדי נקיים, היה מקפיד להחליפם משבת ליום טוב ולהיפך בבגדים מכובסים דוקא. וביאר הגר"ג קרליץ (שם), שיתכן שזו כוונת המשנ"ב במה שכתב שלא לילך בחלוק אחד כמה 'שבתות'. וסיים שם, שיש לומר שמה שכתב 'שבתות' כוונתו שבערות. אכן בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשובה א) כתב, שאין חיוב ללבוש דוקא בגדים מכובסים, אלא די בלבישת בגדים נקיים, וכן דעת הגר"ח שיינברג (שם).

[שעה"צ ס"ק טו]

דְּמַשְׁמַע מִנֵּה דְעֶקֶר הַתְּקֵנָה הִיא שֶׁלֹא לְכַבֵּס בְּעֶרְב־שֶׁבֶת²⁹.

29) ואף על גב ששאר מלאכות, ואפילו כאלו שאינן לצורך השבת, כתב השו"ע לקמן (ס"י תא ס"ב) שמותר לעשותן בערב שבת עד המנחה. ביאר הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פיג ס"ק א), שכיון ששטק הכביסה הוא עסק גדול

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּאִי לֹא הִכִּי צָרִיף לָלוֹת כְּדֵי שֶׁלֹא לְכַבֵּל מִצְוַת עֲנֵג שֶׁבֶת¹⁸.

18) כוונתו, שאף על פי שהשעה דחוקה לו והוא פטור מחיוב אכילת ג' סעודות כרלעיל (ס"ק א), מימ אם יכול להשיג הלאוה, חייב ללוות כדי לקיים את מצות אכילת ג' סעודות, וכן כתב לקמן (ס"י רצא ס"ק א).

[שעה"צ ס"ק יב]

וְנִרְאֶה דְהַכֵּל לְפִי הַעֲנָנִין¹⁹.

19) וביאר דבריו הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פיג ס"ק ב), שאף לדעת הגר"א לא הותר לאדם ללוות אלא כפי יכולתו, אבל אסור ללוות כדי לאכול כסעודת שלמה בשעתו. והוסיף, שהכל תלוי במדת בטחוננו של האדם, וכמו שאמרו 'לוח עליו והאמינו בי ואני פורע', הברוטח בכך באמונה שלמה יכול ללוות אפילו כדי סעודת שלמה בשעתו, ובלבד שגם בשאר עניניו הוא בעל מדרגה במידת הביטחון.

[משנ"ב ס"ק ד]

פֶּן לֹא קָצְבוּ לוֹ כְּלִי-כֶּסֶף²⁰ וכו', שֶׁאִם מוֹסִיף מוֹסִיפִין לָוִי²¹ וכו', או מִיִּשְׂרָאֵל כְּרִדְךָ הַתֵּרֵץ²².

20) ובחומרת הנהגה זו שאדם מוציא הוצאות יותר מכפי יכולתו, כתב בביה"ל לקמן (ס"י תקכט ס"א ד"ה ואל) שרבים חללים הפילה, וסופה להביא את האדם לידי גזל וחמס ואף לחרפה וכלימה. והוסיף, שהסיבה הגדולה להנהגה זו היא על ידי הנשים שדעתן קלה ואינן רואות את הנזל, ואשרי מי שיאמץ את לבבו ולא יתפתה להוציא בהוצאות ביתו יותר מכפי ערך רוחו.

21) וכן כתב הגר"א באגרותיו: 'ותבבר את השבת מאד כאשר היה לפני, ואל תצמצם כלל, כי כל מונותיו של אדם וכו'.

והבטחה זו לא נאמרה אלא על קניית דברים שהם לצורך כבוד השבת, אבל על קניית דברים שהם בגדר מותרות, דעת הגר"ח אלישיב (שבות יצחק חשמל, פי"ט עמ' קפח הע' י"י) שלא נאמרה הבטחה זו.

והוצאות שמוציא אדם כדי שהחשמל והמים יהיו ללא חשש חילול שבת, כגון עלות התקנת גנרטור חדד מים, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א סוף ס"ק ב) שהרי הן בכלל הוצאות שבת. וכן אדם הרגיל לחמס את ביתו או לקרר בימות החול, דעת הגר"ח אלישיב (שבות יצחק שם) שכשעשה כן בשבת על ידי חשמל שאין בו חשש חילול שבת, נחשב הדבר כהוצאות שבת, שכיון שאין זה מכבוד השבת שיחסר לאדם בשבת דבר שרגיל בו ביום חול, מסתבר שאף על כך נאמר 'כל המוסיף מוסיפים לו'.

22) וביאר הערוך השלחן (סמ"ד) שהחידוש הוא, שראוי לעשות כן לצורך המנוחה.

[משנ"ב ס"ח]

כֵּן קָתַב בְּסֵפֶר הַסִּדְרִים²³ וכו', גַּם שֶׁם יֵשׁ מְחַמְרִין בָּהּ²⁴.

23) ומה שנשאר מאכילתו, כתב שם (ס"י תתסו) שלא יאכלנו ביום חול, אלא יתנם לבני ביתו לאוכלו בשבת.

ואם הביאו לאדם דבר מאכל שיאכל בשבת, ויש לו משלו מספיק אוכל לסעודות שבת, כתב שם (ס"י תתסו) שאם הוא משער שהשולח יקפיד עליו אם יאכלנו ביום חול, אסור לאוכלו ביום חול אלא צריך להשאירו לשבת הבאה. דבר שיכול להתקלקל אם ישאירו לשבת הבאה, כתב (שם) שיאכלנו ביום חול [ובביאור החילוק בין האופן הזה לאופן הקודם, נכתבו כמה פירושים המובאים בספר חסידים שבהוצאת מוסד הרב קוק].

24) ולדעה זו, כתב בשו"ת חוות יאיר (ס"י רלב) שהוא הדין שמעיקר הדין אסור לאכול ביום חול את המאכל ששלחו לו לשבת. ומימי, אף לדעת השו"ע המתיר לשנות מנבית פורים למה שירצה, כתב השו"ע הרב (ס"ח) שבענינו אסור משום מידת חסידות.

ודוקא אם אמר הנותן למקבל שיאכלנו בשבת, אבל אם נתן לו בתום, כתב האשל אברהם (בוטשאטש, מהר"ת) שמותר לאוכלו ביום חול,

מילואים

הלכות שבת סימן רמב

המשך מעמוד ב

קודם שקיעת החמה, זמן התשלום הוא ביום עד שקיעת החמה. ואם בעל הבית קיבל עליו שבת מבעוד יום, דעת הגרי"ח קניבסקי (מלכים אמנו"ך פ"ג הע' ט) שיכול הוא להקנות את המעות לפועל מבעוד יום בקנין חצר ואגב, או בקנין אודיתא, דהיינו שיודה בפני שני עדים שמעות אלו הן של הפועל, ויקיים בזה מצות 'ביומו תתן שכרו', ולמרות שאסור להקנות בשבת, מי"מ לצורך מצוה מותר, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תמד ס"ד) ובמשני"ב שם (סי' טז).

16 משמע שבלא זה היתה מצות עשה של 'עונג שבת' דוחה את הלאו של 'בל תלין', למרות שבזמן שעובר על הלאו עדיין אינו מקיים את מצות 'עונג שבת' (מלכים אמנו"ך שם).

17 ואפילו אם יש לו רק דברי מאכל העומדים למכירה, כתב בספרו אהבת חסד (שם ס"ז) שנחשב כמי שיש לו, וחייב למוכרם כדי לשלם את שכר הפועל.

מאותו המאכל עד מלפני התקנה, כתב הרא"ש (חולין פ"א סי' כג) שדין אכילתו תלוי בספק הגמרא שם.

ביה"ד ד"ה לכדן

שקנו לו היום¹⁴ וכו', כדי לקיים מה שקחוב 'ביומו תתן שכרו'¹⁵ וכו', ודני לא תעשה וקשה¹⁶ וכו', דאינו עובר ק"ל תלין¹⁷.

14 משמע שאם לא תבעו, אף על פי שכבר גמר הפועל את מלאכתו, יכול בעל הבית לקנות במעותיו צרכי שבת. אמנם בספרו אהבת חסד (ח"א פ"ט אות ט) כתב, שיש לבעל הבית להזהר שלא להוציא מעותיו לסחורה לאחר שגמר הפועל את פעולתו, ואף על פי שלא תבעו הפועל. ובטעם הדבר כתב שם (נתיב החסד ס"ק כד-כה), שחייב מצות עשה של 'ביומו תתן שכרו' חל מיד עם גמר הפועל, ולמרות שערין לא תבעו, מי"מ בודאי יתבענו קודם שיעבור הזמן.

15 ואף על פי שזמן התשלום על פעולת יום הוא בלילה ולא ביום, כתב בספרו אהבת חסד (שם ס"ב) שבערב שבת שהמנהג הוא לפסוק ממלאכה

הלכות שבת סימן רמב

המשך מעמוד 4

עוד כתב שם, שהטעם השני לא נאמר אלא על המנהג ללוש בערב שבת, ולא על המנהג ללוש בערב יום טוב, ולפי דבריו, המנהג ללוש בערב יום טוב הוא לאו דוקא ביום, אלא הוא הדין בלילה שלפניו.

[משני"ב ס"ק ז]

ואף זה מקשה הנקשר בין דפי העסקה³³.

33 והוא הדין שאר תבשיל שיש אוכל בין דפי עיסתו, דעת הגרי"ח שייברג (חידושי בתרא) שהוא בכלל מנהג זה.

[ביה"ד ד"ה והוא]

דמקטינים קנה קבדו שקתה³⁴.

34 דוקא בזמנם, שהיו אופים במאפיה לחם לשבת כמו ליום חול, אבל בזמנינו שאופים חלות מיוחדות לשבת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה א) שאין זה מחסר בכבוד השבת. ודעת הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"א הע' 30), שהמתענג מחלה של האופה יותר מאשר מחלה ביתית, רשאי ליקח חלה מן האופה, ואינו מחסר בכך בכבוד השבת, כיון שיסוד המנהג ללוש חלות בבית הוא כדי לקיים בכך את מצות 'עונג שבת'.

ונמשך זמן, אסור לעשותו בערב שבת. ודוסיף, שלדעת הא"ר אפשר שמותר לכבס שלא לצורך שבת [שלצורך שבת צריך לכבס לפני ערב שבת].

[משני"ב ס"ק ו]

מקלל כבוד שבת יום טוב³⁰ וכו', כדי לקיים מצות חלה³¹ וכו', שנקבא בערב שבת³².

30 ולא דוקא לישא ואפיה, אלא הוא הדין הכנת שאר המאכלים של שבת, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני ח"א פ"ב ס"ק א) שהם בכלל מנהג זה, ויש בזה משום 'כבוד שבת' כשהכנתם נעשית בבית.

31 ושיעור הענישה שצריך להפריש ממנה חלה עם ברכה, דעת החז"ר (שיעורין דאורייתא ענף טז שיעורי המצוות אות כ) שהוא כשיש בעיסה 2250 גרם קמח, ודעת הגרי"ח נאה (קונטרס השיעורין להגרי"ח נאה) שהוא כשיש בעיסה 1660 גרם קמח.

32 ולפי טעם זה, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני ח"א פ"ב ס"ק א) שאין ללוש בליל שישי, אלא דוקא ביום שישי שהרי אז אבדה חלתו של עולם, מה שאין כן לפי הטעם הראשון, מועיל ללוש אף בליל שישי.

הלכות שבת סימן רמב

המשך מעמוד ג

[משני"ב ס"ק ה]

וזהו אסור גמור⁹ וכו', גם כן צריך לקחות קידו¹⁰.

9 ובטעם האיסור כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"א), שלא תהא השבת קלה בעיני ישראל. ורש"י כתב (עבודה זרה טו, א), שאסור לעשות כן משום 'דבר דבר', ובמקום אחר (שבת קנ"ג, א) כתב, משום שנכרי המחלל שבת בציווי הישראל נחשב כשלווח של הישראל, וביאר הערוך השלחן (ס"ד), שלמרות שאין שליחות לנכרי, מי"מ לחומרא יש שליחות לנכרי. וכתב בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' מג ס"ק ו), ששני הטעמים נצרכים, שהרי לטעם של 'דבר דבר', אין לאסור אלא כשאומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה, אבל כשאומר לו קודם השבת לעשות מלאכה בשבת, הרי זה מותר, ולפי הטעם של שליחות, אין לאסור אלא כשעושה הנכרי את ציווי של הישראל בשבת, אבל

קבלן החשוד על חילול שבת שלא יבנה לו בשבת, ונראה היה שאפשר להאמינו על כך, שיתכן שאין בזה משום 'לפני עור' [נראה מה שכתבנו לעיל (סי' קסג ס"ק יא, וסי' קסט ס"ק י)].

[משני"ב ס"ק ג]

יאמרו הנקרות דשקיריום הוא ושלוחו הוא⁸.

8 ואף שלענין נכרי העובד אצל הישראל בקבלות, כתב בביה"ד לקמן (סי' רמד ס"ג ד"ה האינו יהודי), שמשמע מהשריע (שם ס"א) שמותר לו לפסוק עם הנכרי שיעשה מלאכתו בקבלות, וכשתבוא השבת ימחה בו וימנעו מלעשות כן, כאן משמע שאינו יכול לסמוך על כך שכתבוא השבת ימחה בנכרי וימנעו מלעבוד במרחץ בשבת. ובטעם הדבר ביאר בביה"ד שם, שכיון שהמרחץ שכור לנכרי, דאי שלא ישמע לו להפסיק לעבוד בו בשבת.